

Hvordan lærer voksne?

Hvor godt forstår vi hva vi leser, og hvor god er tallforståelsen vår? Hvordan bruker vi ferdigheter og kunnskap til å løse problemer? Den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse (PIAAC) skal nå i gang med å kartlegge – og gi oss svar på dette. Norge har i tidligere undersøkelser vært blant de beste i lesing sammenliknet med andre land. Nå skal vi finne ut hvordan situasjonen er i dag.

Et utvalg av personer her til lands i alderen 16-65 år får i disse dager besøk av intervjuere fra Statistisk sentralbyrå i forbindelse med den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse (PIAAC) (se tekstboks). Undersøkelsen er utviklet for å kartlegge voksnes aktiviteter i dagliglivet der lese- og tallferdigheter tas i bruk. Dette kan være som lesing av tekster, informasjonssøking og bruk av datamaskiner.

Undersøkelsen vil gi oss kunnskap om hva voksne mennesker kan, og om det de har lært gjennom utdanning er relevant for det arbeidet de gjør. Undersøkelsen kartlegger også deltakelse i utdannings- og opplæringsaktiviteter og arbeidserfaring, og den vil gi oss mye informasjon om hvordan ferdigheter utvikler seg gjennom arbeidslivet.

Med denne informasjonen kan vi langt på vei danne oss et bilde av hvilke utfordringer vi står overfor i Norge når det gjelder å videreutvikle kompetanse som er viktig i det 21. århundre. Hvordan samsvarer befolkningens ferdigheter med dagens og fremtidens behov for kompetanse? Formålet med denne artikkelen er å informere om undersøkelsen og om hvilke muligheter for forskning og statistikk en slik undersøkelse kan gi.

Slik gjennomføres undersøkelsen

Undersøkelsen er en kombinasjon av intervju og ulike øvelser. Det har blitt gjennomført omfattende testing av teknikken og verktøyene som benyttes i undersøkelsen. Intervjuerne i Statistisk sentralbyrå tar kontakt med dem som er trukket ut til å delta, og avtaler et tidspunkt for å møtes.

I den første delen vil man bli stilt ulike spørsmål om utdanning, arbeidserfaring og bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. En persons

Den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse (PIAAC)

PIAAC (Programme for the international assessment of adult competencies) er den hittil mest omfattende internasjonale undersøkelsen av voksnes lese- og tallforståelse.

Undersøkelsen er et samarbeid mellom myndigheter, forskningsentre og OECD, og skal gjennomføres i 25 land. I Norge er 8 500 personer i alderen 16-65 år i hele landet trukket ut til å delta. Undersøkelsen skal gjennomføres i perioden 17. august 2011-1. april 2012.

I Norge er det Statistisk sentralbyrå som leder dette prosjektet og gjennomfører undersøkelsen. Kunnskapsdepartementet, Arbeidsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet finansierer undersøkelsen. Internasjonalt er det OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) som står bak undersøkelsen. Offentliggjøring av de første resultatene vil skje høsten 2013.

Elisabeth Rønning

Elisabeth Rønning er sosiolog og prosjektleder i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for utdanningsstatistikk. (elisabeth.ronning@ssb.no)

Tabell 1. Andel av voksne 16-65 år på hvert leseferdighetsnivå. Alle deltakerland. IALS¹. 1998. Prosent

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4/5
Sverige	6,2	18,9	39,4	35,5
Norge	8,6	21,0	40,9	29,4
Danmark	7,8	24,2	42,6	25,4
Finland	12,6	24,1	38,1	25,1
Nederland	10,1	25,7	44,2	20,0
Tyskland	9,0	32,7	39,5	18,9
Tsjekkia	14,3	28,0	38,1	19,6
Canada	18,2	24,7	32,1	25,1
Belgia (flamsk)	15,3	24,2	43,2	17,2
Sveits (fransk)	16,2	28,8	38,9	16,0
Australia	17,0	27,8	37,7	17,4
Sveits (italiensk)	17,5	30,7	38,3	13,6
Sveits (tysk)	18,1	29,1	36,6	16,1
New Zealand	21,4	29,2	31,9	17,6
USA	23,7	25,9	31,4	19,0
Storbritannia	23,3	27,1	30,5	19,1
Irland	25,3	31,7	31,5	11,5
Ungarn	32,9	34,2	25,0	8,0
Slovenia	40,9	31,8	22,0	5,3
Polen	45,4	30,7	18,0	5,8
Portugal	49,1	31,0	16,6	3,2
Chile	51,5	35,4	11,7	1,5

¹ The International Adult Literacy Survey, (IALS). Dataene er samlet inn i tre runder (1994, 1996 og 1998). Tallene omfatter resultatene på dokumentskalaen, som er en av flere skalaer som blir testet.

Kilde: OECD, 1998.

Tabell 2. Andel av voksne 16-65 år på hvert leseferdighetsnivå. Alle deltakerland i runde 1 av ALL¹. 2003. Prosent

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4/5
Norge	8,9	23,5	39,7	27,9
Sveits	14,5	34,5	35,8	15,1
Canada	15,6	27,0	36,9	20,5
Bermuda	16,6	29,5	32,7	21,1
USA	20,2	32,3	32,6	15,0
Nuevo Leon, Mexico	43,8	40,3	14,2	1,7
Italia	49,2	31,4	15,8	3,6

¹ The Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL). Tallene omfatter resultatene på dokumentskalaen, som er en av flere skalaer som blir testet.

Kilde: OECD, 2003.

lese- og tallferdigheter vil for en stor del kunne avhenge av bakgrunn og erfaringer. For å få et innblikk i ulike faktorerers påvirkning på disse ferdighetene blir man blant annet stilt spørsmål om egen og foreldres utdanning og landbakgrunn, eget arbeid og arbeidserfaring, språkferdigheter og hvor ofte man utfører ulike lese- og tallaktiviteter i jobbsammenheng og i dagliglivet ellers.

I den andre delen av undersøkelsen skal man gjennomføre en del øvelser hentet fra dagliglivet, enten ved hjelp av datamaskin eller med papir og blyant. I denne delen er det altså ikke lenger intervjueren som stiller spørsmålene, men de som er trukket ut til å delta, løser selv et sett med oppgaver med ulik vanskelighetsgrad. Øvelsene kartlegger lese-, tall- og problemløsningsferdigheter.

Eksempler på øvelser kan være å hente informasjon fra en medisinetikkett, lese flytider fra en informasjonstavle på en flyplass, lese et kart eller finne utløpsdato på en vare. Øvelsene skal gi et mål på faktiske ferdigheter og er valgt ut fra at de representerer ulik vanskelighetsgrad. Dette gir grunnlag for å generalisere med hensyn til intervjuobjektene leseferdigheter, også utover de oppgavene som inngår i undersøkelsen (Gabrielsen 2005). Til sammen vil det ta rundt en og en halv time å fullføre intervjuet og testene.

For første gang skal intervjuerne ha med seg en pc som de som er trukket ut til å delta skal bruke for å gjøre praktiske øvelser. Et eget dataprogram er utviklet, og programmet brukes av alle de 25 landene som deltar. I en internasjonal kartlegging av lese- og tallferdigheter er det svært viktig å sikre at øvelsene reflekterer ulike språk og kulturer; dataene må være sammenliknbare mellom land. For å sikre dette har det vært tett dialog mellom de ulike landene, og arbeidet med undersøkelsen styres av et konsortium av internasjonale organisasjoner. For å unngå kulturelle skjevheter i materialet ble et stort antall øvelser testet ut i en pilotstudie i 2010.

Norge var nest best i lesing i 1998

I den første OECD-undersøkelsen om leseferdigheter, fra 1998, The International Adult Literacy Survey (IALS), var Norge den nest beste nasjonen av dem som deltok (OECD and Statistics Canada, 2000). Sverige var best. Undersøkelsen viste likevel at 30 prosent av nordmennene leste for dårlig til å kunne fungere tilfredsstillende i arbeids- og samfunnsnivå (Gabrielsen, Haslund og Lagerstrøm 2005). Svenskene gjorde det klart best i alle deler av undersøkelsen, imidlertid gjorde alle de nordiske landene det godt i undersøkelsen, og avstanden fra Norge til Danmark og Finland var liten (se tabell 1).

I den påfølgende OECD-undersøkelsen om leseferdigheter, fra 2003, The Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL), var Norge best av landene som deltok (OECD 2005), og andel personer på de ulike ferdighetsnivåene var omtrent som i 1998 (se tabell 2). Senere har fem land gjennomført samme undersøkelse, og i løpet av høsten 2011 vil OECD publisere de endelige resultatene fra Adult Literacy and Life Skills Survey. Norge er det eneste av de nordiske landene som deltok i denne undersøkelsen.

Forskning og statistikk

Dataene og funnene i PIAAC vil representere et unikt materiale for forskere innenfor flere fagfelt nasjonalt og internasjonalt. Dataene vil kunne være med på å si noe om hvilken effekt utdanning har, og hvordan kunnskapsutviklingen er på arbeidsplassen. I tillegg kan dataene bidra til å belyse om vi har den kunnskap og de ferdigheter som er nødvendig for å delta aktivt i samfunnet. De kan også belyse hvilke forskjeller og på hvilke områder man finner forskjeller mellom grupper og mellom land. Problemstillingene som kan studeres, er mange.

I Norge og i de andre nordiske landene skal det tilrettelegges data som i tillegg til intervju- og testdataene fra PIAAC inneholder ulike typer informasjon fra ulike registerkilder. Institusjonene som leder prosjektene i de nordiske landene, har etablert et nordisk nettverk for å fremme nordiske analyser på feltet.

Institusjonelle og kulturelle likheter mellom de nordiske landene gjør nordiske analyser spesielt interessant. Fordi de nordiske landene er like på mange viktige områder, kan forskjeller i voksnets ferdigheter lettere forklares av ulikheter i utdanningssystemet og forhold på arbeidsmarkedet. Ved å utnytte registerinformasjon kan man få et enda rikere datamateriale, og man kan få kunnskap om yrkes- og utdanningsaktivitet og liknende over tid.

Statistisk sentralbyrå skal også lage statistikk basert på PIAAC. Dette vil være et viktig bidrag til å gjøre disse dataene kjente og tilgjengelige for allmennheten. SSB har ansvar for statistikk om de formelle utdanningsløpene i Norge og statistikk knyttet til annen kompetanseoppbygging som inngår under feltet livslang læring.

Som en del av SSBs offisielle statistikk vil data fra PIAAC gjøres tilgjengelig på www.ssb.no som ny statistikk. Statistikk og nasjonal rapport med de første hovedresultatene fra undersøkelsen lanseres samtidig med den internasjonale lanseringen av resultatene høsten 2013.

Referanser

Gabrielsen, Egil (2005): Kan leseferdigheter males og sammenlignes? *Samfunnsspeilet 2*, 2005, Statistisk sentralbyrå.

OECD and Statistics Canada (2000): «Literacy in the Information Age. Final Report on the International Literacy Survey» (OECD and Statistics Canada).

OECD and Statistics Canada (2005): «Learning a Living. First results of the Adult Literacy and Life Skills Survey» (OECD and Statistics Canada).

Gabrielsen, E., J. Haslund og B.O. Lagerstrøm (2005): *Lese- og mestringskompetanse i den norske voksenbefolkningen. Resultater fra ALL (Adult Literacy and Life Skills)*, Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger.

